

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“
ФИЛОСОФСКИ ФАКУЛТЕТ
КАТЕДРА „ПОЛИТОЛОГИЯ“

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т

на тема

„Арабската пролет“ като фактор за държавна
трансформация по примера на Република Тунис,
Арабската република Египет и Сирийската арабска
република: сравнителен анализ

Дисертация за присъждане на образователна и научна
степен „доктор“

Професионално направление: 3.3. Политически науки – Политология
(Сравнителна политология)

Докторант Фараж Уахаб Карим

Научен ръководител: проф. д-р Румяна Петрова Коларова

София, 2020

Научно жури в състав:

Председател   проф. д-н Татяна Александрова Дронзина
                          проф. д.ист н Йордан Недев Пеев
                          проф. д.ик н Владимир Стефанов Чуков
                          доц. д-р Добрин Христов Канев
                          проф. д-р Румяна Петрова Коларова

Дисертацията е достъпна в Научната библиотека на Софийския университет, Цар Освободител 15, Център София, 1504, София България.

Публична защита на 3.07.2020 г.

I. ОБЩИ ХАРАКТЕРИСТИКИ НА РАБОТАТА

Научна обосновка на изследванията.

Определящият компонент на политическите системи са политическите институции. Бързото развитие на сравнителния политически анализ през XX век позволява дълбинното проучване на политическите институции в много страни по света. Въпреки това, регионът на Близкия изток остава един от най-малко проучените, затова анализът на политическите институции на страните от Близкия изток получава все по-голямо значение от ден на ден. Значимостта нараства поради редица причини, включително исторически, ресурсни, кадрови, езикови, научни и др.

Развитието на сравнителната политология включва постепенното увеличаване на броя на страните и регионите, които стават обект на изследване. Ситуацията започна да се променя след трагичните събития на 11 септември в Съединените щати. Друг тласък на изследването на Близкия Изток е необходимостта от натрупване на знания в областта на сигурността. И абсолютно ново ниво на изследванията в Близкия Изток е достигнато точно в наши дни, а именно след събитията от Арабската пролет, които се случиха в много страни от региона.

В контекста на глобализацията един от най-важните въпроси е сигурността. Регионът на Близкия изток е един от най-малко стабилните в системата на международните отношения, тъй като в него се разиграват военни действия, възникват и се развиват терористични организации. Може да се отбележат острите противоречия между светските режими и фундаменталния ислямизъм. Те се проявяват в идеологическа, политическа и практическа сфера през XX и двадесет и първи век. Фундаментализмът е скептично настроен към възможността да се прилагат западни модели за анализ - както институционални, така и поведенчески.

Това са научните и политически предпоставки определящи избора на изследователския проблема на дисертационния труд: как се формират политическите институции в държавите от региона и дали те съответстват на моделите, разпространени в демократичните страни? До каква степен концептуалното осигуряване на съвременните теории може да бъде интерпретирано като универсално? Способен ли е да функционира в съответствие с матрицата, установена в западните страни? Освен това „Арабска пролет“ доведе до по-голяма отвореност на политическите системи в някои страни и институционалният компонент се трансформира съществено.

Допълнителна особеност на региона е фактът, че тук са представени различни форми на управление. Това многообразие предполага променливост и плурализъм на политическите дейности. Въпреки, че проучваните страни не са били монархии, всички разновидности на съседните абсолютни монархии могат да бъдат открити в тях преди Арабската пролет. Авторитарният характер на режимите, които управляват в Тунис, Египет и Сирия са сходни. Многобройните опити за демократизация през 20-ти век не са били достатъчно успешни. По този начин изследването на променящите се стандарти в политическите институции в резултат на Арабската пролет в избраните страни прави тази дисертация особено актуална.

Обхватът на изследването включва Република Тунис, Арабска република Египет и Сирийската арабска република - три държави, които преживяват събития от Арабската пролет, избрани защото са представителни за три модела на институционална трансформация свързана с и обусловена от резултатите на революционни събития в хода на Арабската пролет. А именно, това са успешен модел (Тунис), забавен модел (Египет) и неуспешен (Сирия). Всички те не само преживяват, но и все още са повлияни от събитията на „Арабската пролет“, като последиците от

събитията се оказват много различни във всяка една от тези държави. Така в Тунис Арабската пролет води до промяна във формата на управление (президентско-парламентарно). Египет се изправи пред две революции, но след кратко управление от бившата опозиция, режимът на военните се връща на власт. За съжаление Арабската пролет дава тласък за дълга гражданска война с милиони жертви в Сирия. Изборът на тези страни не е случаен. Той е направен поради контраста между резултатите от революционните събития, с привидно сходни начални позиции (всички страни са републики с доста силни авторитарни лидери, сходни икономически показатели и т.н.). Събраната информация позволява да се направят общи заключения и да се създадат модели, които могат да бъдат екстраполирани в други страни от региона на Близкия Изток. Обобщенията и направените изводи имат съществено значение, тъй като могат да предотвратят бъдещи трагични събития и да ограничат броя на евентуалните жертви по време и след протестните действия в случай на непредвидими конфликтни сценарии.

Изборът на Тунис, Египет и Сирия също е повлиян от геополитическото положение на тези страни и техния ресурсен потенциал, тъй като те се характеризираха с положителни демографски показатели, туристически и човешки ресурси. Те имат широки етнополитически и религиозно-конфесионални палитри. Сирия притежава енергийни резерви, докато Египет и Тунис имат ключово геополитическо положение. С оглед на това всички държави оказват значително влияние върху политическото пространство на региона на Близкия изток.

Важен фактор, който предопределя избора на темата, е доста бавното развитие на изследванията в Близкия Изток като цяло и Арабската пролет, особено в Източна Европа. Арабската пролет е процес, който съвсем наскоро приключи в някои страни и все още се счита, че продължава в

Сирия. Следователно има малко научни и теоретични изследвания по тази тема; повечето източници са базирани на медийни доклади и нови законодателни норми. Те са полезни и за това изследване. Въпреки това, дълбочината на работа и високата степен на обобщение могат да се превърнат в положителен принос към методологическата основа на сравнителните проучвания в Близкия Изток.

Тъй като международните отношения с Тунис, Египет и Сирия (както от трети страни във формата на двустранни или тристранни отношения, така и между трите държави) предстои да стават все по-интензивни, проучването на политическите институции на тези страни е стъпка към тяхното укрепване. Така можем да кажем, че тези три модела на събитията от Арабската пролет са по един или друг начин характерни за други арабски страни.

Теоретичните източници на дисертацията може да бъдат обособени в три основни групи. Това са изследвания на западните учени (американци и западноевропейци), източни учени (от Израел и арабски страни), както и източноевропейски теоретици (български, руски и от постсъветски страни). Теоретичните изследвания на западните учени Д. Истън и Г. Алмънд, теоретиците на политическите системи, станаха основа и източник за изследване на политическите институции в Египет, Тунис и Сирия. Използвани са и творбите на М. Доган и Д. Пеласи, които обосновават необходимостта от използване на метода на конкретни случаи (казуси) по време на политико-сравнителния анализ. Изследванията на Х. Едпозито, Р. Дал, А. Пшеворски по въпросите на демократизацията се превърнаха в методологичната основа на настоящото изследване. П. "Меркл", "Модерна сравнителна политика" потвърди поведенческия подход в сравнителните изследвания. Той беше особено полезен по време на анализ на политическото поведение на управляващите в Египет, Тунис и Сирия. Съчиненията на С. Хънтингтън са особено ценени, тъй като

цивилизационният подход е придобил решаващо значение при разглеждането на ислямската цивилизация и Имама, както и на закона на Шериата. Теорията на модернизацията беше също толкова важна в хода на изследванията.

Теоретичната основа на дисертационното изследване се основава и на творбите на арабските учени. Особено полезни бяха творбите на Е. Саид, който обосновава идеологическите грешки на ориентализма. А. Ибрагим, М. Тегранян, Л. Фаваз разкриха особеностите на демократичния процес в Близкия изток и трудностите, с които се сблъсква. Практическата значимост на това изследване бе отразено в приетите правни документи на Тунис, Египет и Сирия било преди събитията от Арабската пролет, или след тях.

Писанията на израелските учени са също полезни за това проучване поради отчитането на някои местни особености. Първоначалните научни принципи за изучаване на политическите системи на Арабска Република Египет, Република Тунис и Сирийската Арабска Република са писанията на български учени и учени от постсъветското пространство. По-специално методологическата работа на такива компаративисти като М. Сапронова, И. Жданов, Ю. Голубчиков, Р. Силантиев и други играе важна роля за тази дисертация.

По този начин проблемът за изследванията в Близкия Изток и политическите системи на отделните му държави стана особено актуален сред учените по целия свят. Все още обаче има доста малко количество действителни информационни, аналитични, политически и сравнителни работи по трансформацията на политическите институции в резултат на Арабската пролет. По този начин дисертацията може да допринесе за процеса на изследване в Близкия Изток и да послужи като изследователска база за по-нататъшни научни разработки. Той също така има практически резултати за формиране на двустранни отношения между ЕС и обновените Тунис, Египет и, в перспектива, демократична Сирия.

Връзка на работата с научни програми, планове, теми. Дисертацията е написана в съответствие с планираните изследователски теми от специалността „сравнителна политическа наука“ в рамките на научния комплекс „Политическият процес в условията на трансформация: Световен опит“.

Целта и обект на изследването са да се анализират състоянието и основните тенденции за формиране и преход на политическите институции в Тунис, Египет и Сирия в резултат на събитията от Арабската пролет; отделяне на общите и отличителни черти на политическите институции в тези страни; установяване на правилното използване на „политическата институция“ и „политическата система“, разработена като модели въз основа на опита на западните демократични страни.

Постигането на поставената цел предвижда решаване на следните задачи:

1. Анализ на предреволюционните политически институции на Египет и Тунис, както и на предвоенните политически институции на Сирия, а именно на институциите на държавния глава, правителството, парламента, политическите и гражданските съюзи въз основа на теоретични и методологически основи на политическите системи и неоинституционализма.
2. Изучаване на предпоставките, външните причини, хода и постиженията на процесите на Арабската пролет в Тунис, Египет и Сирия.
3. Откриване на същността на събитията на Арабската пролет: нейният произход, особености и готовност на обществата на избрани страни за демократичен преход преди Арабската пролет.
4. Идентифициране на многонационалните специалности в Сирийска Арабска Република и определяне ролята на кюрдското национално

малцинство в процеса на установяване на демократична Сирия и борбата с тероризма.

5. Проучване на особеностите на политическите ценности в политическия живот на Тунис, Египет и Сирия и тяхното влияние върху Арабската пролет.

6. Отделяне на общите и отличителни черти на политическите институции в Тунис, Египет и Сирия.

Обект на изследването са редица политически институти на Република Тунис, Арабска рРепублика Египет и Сирийската Арабска Република преди и след процесите на Арабската пролет.

Предмет на изследването е определянето на същността и трансформацията на политическите институции на Тунис, Египет и Сирия в резултат на революционните събития от Арабската пролет.

Методологическа основа на изследването. Изследването се основава на научните принципи за обективност и комплексност. Целта и задачите на изследването се нуждаят от използване на общи и специфични методи на политологията, социологията и общи философски методи.

Основният метод е сравнителен политически анализ. В неговите рамки бяха използвани конкретни случаи (казус при анализа на хора, на радикални организации и на други неинституционални участници на политическите системи, както и отделни епизоди и събития от Арабската пролет). Избрани бяха също и странични проучвания (по време на изучаване на избрани особености, като демографски, антропологични, статистически характеристики и др.). Бинарният анализ бе изключително важен при сравняване на политически институции и системи на трите избрани държави. Поведенческият метод е използван при анализиране на политическата дейност на държавните глави на Тунис, Египет, Сирия, както

и политическото поведение на политически участници и групи в преди- и следреволюционния период.

Също така беше използвана специална методология, типична за социологическите проучвания в Близкия Изток, като активистки модел. В хода на обобщаващи показатели се прилагат и общофилософски методи за дедукция и индукция, анализ и синтез. Методът на екстраполация е използван в дисертацията, което дава възможност да се правят заключения относно перспективите за либерализация на политическите институции в Сирия, както и постиженията по отношение на откритостта на политическите институции в Египет и Тунис. Използва се систематичен метод за цялостно изучаване на институциите на политическите системи.

Научният пронос се отделя или с набор от задачи, или с начините за тяхното решаване:

1. За първи път в българската политическа наука са проучени характеристиките на предреволюционните институции на изследваните държави с патриархален и затворен характер. Едновременно с това те се радват на формално сходство с традиционните институции на западните страни, което стана основа за подготовката и развитието на революционните събития;
2. Изяснени са същността и особеностите на процесите на Арабската пролет: нейните вътрешни и външни предпоставки, по време на които могат да се проведат протестните акции, както и асоцииране и координиране на усилията на протестиращите, промени в основните законодателни документи и конституционните промени в резултат на падането на авторитарните режими.
3. Разбирането на етапите на сравнителните проучвания в Близкия изток обосновава необходимостта от по-нататъшното им проучване в

ЕС. Анализират се значителен брой научни източници, предимно на чужди езици, които са недостъпни в България.

4. Направен е научен анализ на политическите институции на Тунис, Египет и Сирия в периода преди и след революцията, както и техния преход към демокрация в резултат на събитията от Арабската пролет. Доказано е, че общите черти между политическите институции са: доминиращата роля на държавния глава, проблемът за приемствеността на властта, наличието на консултативни органи, дейността на терористичните групи. Контрастните характеристики са: ролята и тежестта на парламента, правителството и политическите партии, ролята на религиозните органи, различната степен на независимост на публичния сектор и медиите, широчината на етническо-политическото и религиозно-конфесионалното многообразие и т.н.

5. По-нататъшно развитие на разпоредба, според която Арабската пролет не би била възможна без набор от вътрешни предпоставки, каквито бяха налице. Предварителните условия бяха следните: демографска експлозия, високи нива на корупция и инфлация, авторитарните режими, относителна възможност за активност на обществените организации, развитие на Интернет и активно присъединяване на младите към социалните медии и др.

6. Подчертано е, че държавната институция има водеща роля в системата на политическите институции в Тунис, Египет и Сирия. Всъщност тя изпълнява интегративна функция. Това не са необходимите промени дори след поправките в конституциите, които бяха приети от новите режими в следреволюционния период (държавните глави останаха с много широки правомощия). Разбира се, ролята на други политически институции (в частност на правителството и парламента) се е увеличила донякъде. В резултат на Арабската пролет политическите системи не са станали стабилни и все още остават уязвими за външни предизвикателства (основното от които е заплахата от тероризма в региона и борбата срещу ИСИС).

7. Определена е ролята и значението на етническото малцинство на кюрдите в Сирия като нация. В наши дни кюрдите са разделени между четирите държави и нямат собствена държавност. Набляга се на нарушаването на техните политически и граждански права и се очертава възможността за получаване на автономия за сирийските кюрди поради свободи и гаранции за права.

Научна значимост на работата:

- Поради слабото ниво на изследване на прехода на политическите институти в Близкия Изток в резултат на Арабската пролет, това изследване допринася за развитието на проучванията на политическите системи на Тунис, Египет, Сирия в България.

- Това проучване допълва местната и световната сравнителна политология и транзитология. Те все още са в етап на формиране и това изследване разширява географията на научните интереси на централноевропейските изследователи.

- В резултат на изследване на институтите на политическите системи в Тунис, Египет и Сирия, с прилагането на методологията на сравнителния анализ, тази дисертация е съществено допълнение към общата теория на политическите системи. Той разширява техния институционален компонент, доказвайки разграничението на политическите системи в Близкия Изток. Те не съвпадат напълно със стандартите, установени от западните учени (Д. Ийстън, Г. Алмънд и др.).

- Дисертацията е полезна за политическата практика във връзка с най-новите тенденции в укрепването на двустранните отношения между България с Тунис, и с Египет, а в перспектива свободна и безопасна Сирия. Резултатите от изследването са публикувани в специализираните публикации и печатни материали на семинари, кръгли маси и

конференции. Те могат да представляват база за регионални изследвания и аналитични бележки за настоящи и бъдещи политици.

Практическото значение на получените резултати се определя от две направления: теоретична и приложна. По-специално, теоретичната работа допринесе за разработването на отделни теми и специални курсове по политология и специалности в областта на международните отношения („проучвания на държави“, „международни отношения - рефериране“) и др. Също така, публикуване на учебни ръководства, статии и др. доклади и др., въз основа на теоретичните заключения на дисертацията, допринесе за натрупването на информационни и аналитични данни за региона на Близкия изток. Емпиричните резултати могат да бъдат реализирани чрез позоваване на тези заключения от изследванията до органите и съответното министерство (Министерството на външните работи на България и европейските институции, както и членовете на парламентарните групи на междупарламентарните отношения). Важно е, поради отчитането на най-новите научни разработки при подготовката на официални документи, при формирането на стратегия за двустранни международни отношения между изследваните страни и западните държави. Освен това се планира издаването на печатна книга, посветена на темите на политическите институции на Тунис, Египет и Сирия и тяхното преобразуване в резултат на Арабската пролет. Предвижда се също така да се качат резултатите от изследванията в популярни сайтове на Асоциацията на изследванията в Близкия Изток и Форума за Близкия Изток, както и в JSTOR, за да се даде възможност на Световната общност на компаративистите и ориенталолозите да се запознаят с тях.

Личен принос на кандидата. Дисертацията е самостоятелно завършена научна работа. Резултатите от него свидетелстват за новост и независимост на изводите от дисертационното изследване като цяло.

Одобряване на резултатите от дисертацията Основните разпоредби, заключения и предложения от дисертационното изследване бяха представени на научни конференции, семинари, кръгли маси и др.

Структура на дисертацията. Работата се състои от увод, четири глави, заключения и справки. Първата глава на изследването е анализ на методологичната база, а именно на трудовете на западни, блискоизточни, европейски учени и постсъветски учени. Техните трудове бяха посветени на методологията на сравнителния анализ, проблема на транзита и трансформацията на политическите институции и Арабската пролет. Възникналите предпоставките за революционни събития в избраните страни, динамиката на държавата и други политически институции също са отразени.

Втората глава включва анализ на транзита на политическите институции в Република Тунис в хода на революцията, както и предварителните условия, които предизвикаха нейното начало. Анализирани бяха резултатите и постиженията на тунизийския народ, който успя да постигне значителен напредък в отварянето на своите политически институции (и това е залегнало в Конституцията).

Третата глава е посветена на проблема с предпоставките, които предизвикаха Арабската пролет в Египет. Разгледани са революционните дни в тази република, "контрареволюцията" и състоянието на след-революционните политически институции. Специално внимание бе насочено към причините, които позволиха връщането на бойците отново на власт в Египет и причините, които възпрепятстваха ислямските опозиционни сили да управляват държавата в дългосрочен план. Според методологията на сравнителния анализ състоянието на политическите

институции е анализирано в съответствие с двете промени в Конституцията, които се проведоха в следреволюционен Египет.

Четвъртата глава преобладава по обем над втората и третата. Проучено е състоянието на предреволюционните политически институции в Сирийската арабска република, началото на революционните действия, прехода на революцията към гражданска война. Също така в четвърта глава се разглеждат позициите на международните политици, участвали в разрешаването на конфликта в Сирия, както и неговите вътрешни участници. Специално внимание бе отделено и на изборите и конституционните промени в Сирия. В същото време отделен параграф в четвърта глава е посветен на спецификата, перспективите и социално-политическите права на кюрдското етническо малцинство, което активно се противопоставя на терористите и се опитва да получи равни права с арабското население (което все още не е постигнато).

II. ОСНОВНО СЪДЪРЖАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИЯТА

Във въведението е обоснована значимостта на темата на дисертационното изследване; обектът и предметът на изследване, целите и задачите се определят; анализира се степента на развитие на проблема; обосновани са теоретико-методологичната основа на дисертационното изследване и емпиричната база. Обоснована е и научната новост и практическата значимост на работата. Представено е апробирането на основните разпоредби на изследването в процеса на употреба. Включен е списъкът на тезите, отпечатани в резултат на участието на кандидата в конференции и кръгли маси.

Първата глава, наречена „Арабската пролет: нейната методологична основа, същност и общи характеристики на трансформациите на

държавните институции в Тунис, Египет и Сирия“, се състои от три параграфа.

Параграф 1.1. „Методология на изследването: преглед на литературата и методи“ се анализира използваната библиография и методологията, прилагана в хода на изследването. Проблемът с Арабската пролет е силно противоречив и съществува голяма матрица от подходите към тези процеси. Поради принципа на научната обективност се анализират писанията на учените, независимо от произхода им, а именно американски, западноевропейски, източноевропейски, както и арабски и израелски.

Например, ярък представител на групата на западните автори С. Хънтингтън в работата си "Сблъсъкът на цивилизациите" дълбоко анализира причините за триумфа на политическия ислям и прекъсването на транзита в Близкия изток. А. Пшеворский в работата "Демокрация и пазар" също разглежда прехода от авторитарни към демократични общества. Следователно, по време на нарушаването на авторитарния режим, кризата се разраства в обществото и в конфликтни ситуации, възникват между пет нови доминиращи политически сили (базирани на структурата). Съчиненията на Пшеворски получават високо ниво на абстракция, поради което е екстраполиран и върху събитията от Арабската пролет. Възгледите на П. Меркл, чиито трудове допринесоха много за основата на методологическата база на дисертацията, се основават на отказ от възможности за запазване на традиционното общество в една наистина демократична трансформация. Според неговите убеждения, когато преходът вече е започнал в една област на обществото, това със сигурност би засегнало всички останали сегменти и събитията от Арабската пролет са доказали това. Също така произведенията на други западни учени като Л. Майер, Дж. Бърнет, С. Огден, Ж.-Е. Lane, R. Macridis, G. Almond, B. Powell, R. Dahl, I. Harik, F. K. Schmitter, F. Fukuyama et. al са съставили методологична база за изследванията.

Друга група библиография са съчиненията на източноевропейски и постсъветски учени, които обръщат голямо внимание на процесите на Арабската пролет и тяхното влияние върху прехода на политическите системи. Въпреки това, заслужава да се отбележи, че политиката на страните от Близкия изток все още остава отворена за по-нататъшни изследвания, тъй като там е по-слабо развита, в сравнение със западните изследвания в Близкия Изток. Настоящите времена носят и нови изследвания, проведени от ориенталски изследователи от Руската федерация. По-специално М. Жданов в „Ислямската концепция за световния ред“ разглежда проблемите на войната и мира, техните хуманитарни аспекти. Специално внимание се обръща на проблема с правата на човека в Близкия изток. М. Сапронова в „Управлението на държавата и конституциите на арабските републики“ допринесе за изследванията в Близкия Изток чрез експертен анализ и коментари към закони (подзаконови нормативни актове), които са важни за анализ на правните промени преди и след революцията в резултат от Арабска пролет. Писанията от Йе. Примаков, В. Наумкин, А. Павлов, Ю. Зинин, Р. Шарипов, Л. Василиев, З. Левин, В. Андреев, Б. Гашев, М. Йорданова и др. Ал. бяха важни за тази дисертация поради техния обективен подход и задълбочено разбиране на ориенталските особености в процеса на прехода на политическите системи към демокрация.

Третата група автори, чиито изследвания имат специално теоретично и методологическо значение за тази дисертация, са арабски и израелски изследователи. Сред тях има известният мислител М. Бен Барка, професор в университета в Рабат. Според неговите виждания преходът към демокрация в политическите системи в Близкия изток е усложнен от присъствието на чужди военни войски в региона, както е било в колониални времена. Друга заплаха М. Бен Барка вижда в неформалния институт на местните собственици на земи, които пречат на лесния преход.

А. Л. Сайед подчерта важността на поведението на новите елити, пасивността на обществеността и частичната демократизация на Египет като предпоставки за либерализация на египетското общество. Те станаха фактори и на Арабската пролет. А. Шнабел, М. Техерански, Е. Саид, Х. М. Халед, А. Талед Ибрахими, А. Сайкал, М. ал Хабиб ал Марзук (Абу Яруб), С. Джалал ал Азма и др. разработиха своите идеи за анализиране на последиците, както и фактори на Арабската пролет в арабските и мюсюлманските общества, спорейки за религиозна и културна идентичност на населението в Тунис, Египет и Сирия.

Отделно бяха обособени изследванията на български учени. Има открития от К. Цониев, Йорд. Пеев, Вл. Чуков, Цв. Теофанов и др. Също така методите (казус, изследване на страната, поведенчески метод, общофилософски методи и др.), Приложени в дисертацията, бяха обсъдени в този параграф.

Параграф 1.2. Анализира се предреволюционното състояние на политическите институти „Арабска пролет: нейните предпоставки, същност и специфика“. В този параграф е доказано, че Арабската пролет е отговор на тунизийските, египетските и сирийските нации на гамата от съществуващи външни (влияние на световните центрове на сила и регионални участници) и вътрешни фактори, като социални, демографски, религиозни и др. исторически, политически, информационни и други предпоставки. Тъй като процесите на „Арабска пролет“ протичаха почти едновременно в изследваните страни, бяха обособени значителен брой сходства и различия на тунизийската, египетската и сирийската системи. Сред тях има: преобладаващият авторитарен модел на политическа власт се срива в голяма група държави по време на Голямата арабска революция в Близкия Изток и Северна Африка (MENA); безпрецедентните политически катаклизми бяха логичен резултат от фатални грешки в системата на напълно десните авторитарни режими

(диктатура, нарушаване на конституционните правила, слабо преразпределение на властта и т.н.); загуба на ролята на традиционните партии в обществения и политическия живот и възникване на политически вакуум; високо ниво на несигурност в развиващата се политическа ситуация (старите и новите сили изострят конфликта); формиране на най-новите технологии на масови протести; в повечето страни, които преживяха арабската пролет, ислямските политически сили се оказаха водещи след изборите; конфесионален, племенен и етнически фактор изиграва решаваща роля в протестните движения. Процесите в Арабска пролет все още продължават. В тази глава е доказано, че повишаването на политическата култура и формирането на гражданското общество са ключови фактори за осигуряване на последователност и еволюционно бъдеще на демократичния преход в региона. Същевременно трябва да се вземат предвид спецификата на блискоизточните общества и факторът на заплахата от ислямския фундаментализъм.

Параграф 1.3. „Динамиката на държавата и нейните политически институции след Арабската пролет в Тунис, Египет, Сирия. Оправданието за избора на изследваните страни е посветено на анализ на политическите държавни институции след революционните събития по време на Арабската пролет. Също са обяснени различните политически системи в Тунис, Египет и Сирия като предмет на изследване. Доказано е, че Арабската пролет сериозно е повлияла за конституционните промени в Тунис и Египет, както и за гражданската война в Сирия, за нарушаването на гражданските права и слабите усилия да се търси компромис между политическите сили в страната. Тунис, Египет и Сирия са страни в Близкия Изток, преживяли революционните събития на Арабската пролет, но не са единствените страни, в които е имало протести. Те са избрани за предмет на анализ в дисертацията заради следните причини: управленската форма е република; принадлежат към Ислямската общност; в тях има все още преобладаване на

традициите над гражданския закон; имат сходно колониално минало; и трите страни имат подходяща геополитическа позиция и голям ресурсен потенциал (човешки ресурси, туризъм и др.); има подобни социополитически кливидж, има минимална законна секуларизация на гражданите и религиозна власт; има възможност за създаване на съюзи и тяхното развитие като нови политически актьори (дори политически партии и лидери). Независимо от различията помежду им, Тунис, Египет и Сирия имат много сходства, които правят възможно появи на масови протести и следващи политически, социални и законодателни промени към демократизиране.

Втората глава “Арабска пролет в Тунис: Жасминова революция като пример за успешен институционален преход към демокрация“ е посветена на примера на плодотворни промени, които заемат място като последствия от Арабската пролет в Тунис.

Параграф 2.1. „Характеристиките на политическите институции преди Жасминовата революция в Тунис през 2010г.“ разглежда политическите институции, законодателните документи, които конституират законодателната основа на държавата. Специално внимание е отделено на най-мощната властова институция на политическата система на Тунис – президентската институция като държавен глава. Тази висока позиция в управлението на държавата гарантира на президента широки правомощия. Директор е на Националната полиция, определя техните приоритети, информира Камарата на представителите за тях. Президентът е главнокомандващ Армията, с позволенията на Парламента той обявява война и сключва мир. Президентът на Тунис има и други традиционни правомощия като държавен глава (помилвания, срещи с дипломатически представители, акредитиране на посланници и др.). Президентът има правото да узакони инициативи, обнародва и суспендира закони. Камарата

на депутатите има право да делегира на президента власт да приема укази със силата на закони за определен период.

Правителството остава в системата на изпълнителната власт и се предполага, че помага на президента в изпълнението на неговите политики. Президентът назначава министър председателя, в съответствие с неговото предложение и останалите членове на правителството. Той може да освободи някой от членовете по негово решение или по съвет на министър председателя. Президентът оглавява правителството, докато министър председателят само организира и координира работата на правителството. Правителството е отговорно само към държавния глава.

Парламентът е висшият законодателен орган на Тунис, където 141 членове от долната камара са избрани с народен вот. Член на камарата на депутатите не е отговорен пред избирателите директно и представя нацията. Парламентът в Тунис е отделна институция и представя само народа. Заповедите за общинските съвети, дейностите на политически партии и местат им в парламента също са анализирани в този параграф.

Параграф 2.2. „Жасминовата революция: курс, избори и правителство на преходния период“ Революцията започна от акта на саможертвата на М. Буазизи на 17 декември 2010г, който е протестирал срещу бедността и полицейския произвол. След смъртта на Буазизи възникват масови протести в цялата страна. Саможертвата бе тласъкът за протестите, макар корените причини да са много по-дълбоки. Съществуват неразрешени остри социални и икономически проблеми, ниски надници, безработни, неравномерно развити региони. Неудовлетвореността на работещите, които споделят в местните работнически съюзи, както и протестите на цивилното население, винаги е завършвало с полицейски сблъсъци. Демонстрантите през декември не са имали за цел да свалят режима, множеството от демонстрантите се е състояло от безработни и социално бедни, които са имали икономически претенции. По време на

протестите в периода от 8 до 10 януари са взети човешки жертви. Според официалните доклади 21 човека са били убити, според профсъюза са били броят на жертвите е 50. Убийството на протестиращи възбуди духа, започна да се увеличава бързо техният брой и градовете, в които се организираха протести. На 14.01 Зин ал Абадин Бен Али, който бе управявал държавата 23 години, напусна страната внезапно. Режимът бе свален вследствие на Арабската пролет.

На 18 януари около хиляди демонстранти излязоха на улицата на столицата на Тунис пак, протестирайки срещу влизането на Конституционно Демократично Обединение, което е представено в преходното правителство. Говорителят на долната камара на парламента трябва да назначи нови избори до 60 дни на базата на член 57 от конституцията. Въпреки времената победа на опозицията, преходът не бе направен лесно, предишните управляващи се опитваха да продължат политическата си кариера по различни начини. Други протести са Касба 1 и Каба 2, на 25.02 около 100000 души са протестирали срещу преходното правителство на М. Ал-Гануши и са се опитали да предизвикат неговата оставка. Новият уважаван министър председател Уаед Ес-Сибси се е стремил да намали преходния период. Било е много комплицирано, поради уязвимата позиция на НГО, политическите партии, които се опитват да оформят новата политическа система. През октомври 2011г при изборите за парламент, опозиционната партия „Нахда“ спечели мнозинство. Този народен вот, както и прозрачността на изборния процес бяха добре приети от международните организации, САЩ и ЕС.

Параграф 2.3. „Институционален преход в Тунис като резултат от Жасминовата революция“ е посветена на демократичните промени, които се случват при новото правителство и как те се съчетава с новите законодателни норми. Законодателните промени започнаха с промяна на конституцията от конституционалната комисия, в която има представители

на 6 политически партии, представени в новия парламент. Ислямистите настояваха да има въведение в новата конституция, което да постави, че Шарията е главният извор за законност. Ключовият въпрос на конституционните реформи е системата на управление, а именно, фундаменталният избор между парламентарна или президентска форма на управление. На 26 януари, 2014 депутатите от Националната Асамблея гласуват за приемането на новата конституция с мнозинство от 200 гласа от 216. Тя разшири човешките и гражданските права, особено на жените и намладежите. За първи път разделени каузи са посветени на политически въпроси, както и актьори в политическия процес. Формата на управление бе дефинирана като полу-президентска република, като изпълнителната власт е разделена между избрания президент и министър председателя. Следствие на преходния период и на Арабската пролет в Тунис се промени процедурата за определяне на министър председателя. Той се избира от парламента и е отговорен пред него. Кабинетът от министрите се формира от министър председателя, представяйки партията, която е спечелила парламентарните избори или представител на коалиционните партии. Министър председателят развива основно политиката на правителството и осигурява изпълнението и. Камарата на представителите може да изразява недоверие към член от правителството след внасяне на изискване за подаване на оставка на министър от председателя на камарата на представителите, подкрепено от 1/3 от членовете. Правомощията на президента са сериозно указани. Той може да обяви война с разрешението на мнозинство от камарата на представителите, подкрепено от 3/5 от техния състав. Президентът също може да обява извънредни ситуации, в съответствие с обстоятелствата, може да въведе мерки след консултации с министър председателя и депутатите. Само 3 министъра (на отбраната, на външните работи и на националната сигурност) са подчинени на президента, според новата конституция. Преходът също повлия на

законодателната власт. Определено Жасминовата революция в Тунис е светъл пример за успешен преход към демокрацията в региона на Близкия Изток и отеква с анти правителствени демонстрации в други арабски държави.

В третата глава „Египетската Фурма революция е пример за частичен институционален преход с неговите специфики. Преходът към демокрация в тази страна е дефиниран като по-малко успешен, отколкото в Тунис и има частичен характер. Политическите институции са променени по посока по-голяма либерализация.

Параграф 3.1. Исторически – политическата ситуация в Египет преди събитието Арабска пролет е посветена на анализа на пред-революционното положение на политическите институции. От 1981г. пет последователни мандата са заемани от един човек: Мохамед Хосни Мубарак. Ригидната полиция, която бе използвана за стегнацията за 30 години бе уморила египтяните. Президентът е избран на национален референдум, неговата кандидатура е била номинирана от Националната асамблея (парламента). Тази конституционна норма позволи на Хосни Мубарак да бъде преизбран за пети мандат, без да срещне реална опозиция. Правомоцията на египетския президент са доста широки, но отнесени към конституционите ограничения и по-важно, дали може да бъде отстранен. Президентът има правомощия да предприема незабавни действия в случаи на заплаха на националната сигурност или цялостта на страната, след консултация с говорителя на министър председателя. Мандатът е с продължителност шест години. По време на работата като държавен глава може да бъде ангажиран с бизнес активности и да получава приходи от други източници, освен от държавната заплата. В случай, че не може да упражнява задълженията, те се поемат от министър председателя. Президентът избира вицепрезидента и министър председателя и може да ги освободи. Кабинетът се предлага от президента след консултация с министър председателя. Президентът също има правото

да избере 10 от 454 депутати в парламента, като тези хора са представители на етнически или религиозно малцинство, или са високо уважавани от обществото. Египет е била силна президентска република.

Правителството на Египет е изпълнителната власт и е контролирано от президента. Функциите на правителството са определянето на публичните политики в сътрудничество с президента и проследяване на изпълнението; координира работата на министрите, правителствените агенти и институции; подготвяне на националния бюджет; годишния план; заеми и грантове; законите на Египет; публичната сигурност; протекция на човешките права. Всеки депутат може да изисква доклад от всеки министър. Изборите за египетския парламент (Народно събрание) от пред революционните времена са били провеждани при смесена избирателна система 50% са избирани от работници и селяни, 50% от останалите социални слоеве според конституцията. Кандидатите за представители се издигат от политическите партии или от граждани. Те са разделени в два списъка, партийен списък, който важи за цялата държава и индивидуален. Затрудненията на процедурата води до по-голямо затваряне на политическата система и приближаване на Арабската пролет.

Параграф 3.2. Революционните събития на площада Тахир. Възходът и падението на Мюсюлманското братство и повторната поява на военните рефлектира върху курса на революционните действия. Главата е посветена на анализ на победите и загубите на религиозната опозиция за кратко време. Важно е да се отбележи, че по време на революцията в Египет, опозицията на режима се отказа от радикална директна конфронтация и използва само меки техники. Постигнати бяха вътрешни промени. Социално-политическата криза в Египет и падането на режима на Мубарак бяха причинени от почти същите вътрешни фактори, които доведоха до Жасминовата революция в Тунис: безработица и бедност, общинското управление, изключително високо ниво на корупция, демографски

проблеми, трудности за осигуряване на прехраната, слаба социална сигурност, авторитарно управление, кланова обвързаност между властта и управляващия елит. Тези обстоятелства причиниха масови протести на площад Тахир в Кайро. Получи се информация по медиите, че опозицията „Кифая“ (достатъчно) е тайно подпомагана от Запада. По-късно се отцепиха младите участници и новообразуваните две формации изиграха важна роля във въстанието. Хората се свързваха и координираха действията си чрез социалните медии, а тези средства за комуникация са силно контролирани от управляващите. Затова и протестите ставаха все по-шумни в Кайро, Александрия, Суец, Исмаилия. По време на протеста на 25.01 сблъсък между демонстрантите и правителствените сили резултира в няколко десетки убити демонстранти. Няколко пъти, когато изглеждаше възможно да се постигне компромис с Мубарак, внезапни силни сблъсъци прекъсваха преговорите. Преа февруари 2011 Арабската пролет победи в Египет и Мубарак бе свален. През март 2011 се проведе национален референдум, който ограничи широките правомощия на президента. Много важно събитие са изборите за президент през лятото на 2012г, на които кандидата на Мюсюлманското братство М. Мурси спечели втория тур пред кандидата, подкрепян от военните А. Сафия с минимална преднина. През декември 2012г бе проведен втори референдум за нова конституция, която даде повече права на президента и установи Шерията като основна законова система. Това предизвика нова вълна от протести, тъй като и двете приети промени не са в съответствие с исканите демократични промени на египетския народ. Големите градове се изпълниха с масови демонстрации, имаше десетки убити. Демонстрантите протестираха срещу авторитарните права на президента Мурси. На 3 юли 2013 министърът на отбраната Ал-Сиси оповести свалянето на Мурси, на следващите избори кандидата на военните Ал-Сиси зае президентския пост. Частичният характер на промените се определят от една страна опозицията отстрани Мубарак, но от

друга страна се базира на религиозния ислям, което бе неприемливо за египетското общество, което се състои от 10% християни и са свикнали да живеят в светска държава. Това бе и основната причина властта да се върне при военните и затова резултатите от Арабската пролет не са напълно успешни.

Параграф 3.3 Характеристики и специфики на институционалните промени в пост-революционния период в Египет е посветена на анализ на новосформираните политически институции и техните правомощия в съгласия с новите закони и конституцията. Правомощията на президента на републиката са леко ограничени, не радикално; избира се за 4 години, не за 6 както преди, и може да бъде преизбиран само веднъж. Кандидат може да бъде човек, който има единствено египетско гражданство. Изпълнителната власт е поделена между президента и министър председателя. Като главен на изпълнителната власт е президентът, заедно със съвета на министрите, заедно осъществяват основната политика на държавата и следят за нейното изпълнение. Президентът посочва министър председателя и може да го освободи от този пост. Президентът посочва министрите и техните задължения, както и 1/3 от консултативния съвет и местната власт. Президентът може да поиска референдум, да предложи промени на членовете на Съвета.

Избирателната система след Арабската пролет не бе променена значително и продължи да бъде използвана за изборите. В допълнение към конституцията, главният закон в Египет за гражданско участие в политическия живот на страната бе закон 73 за упражняване на политическите права от 1965г., с няколко изменения от преходния период и изборите. Така е, защото ново свикване на депутатите не води до ново разпределение на правомощията и не се отрзва на египетското общество. Най-важното нещо бе, че парламентът не може да промени законите в конституцията, спрямо която Шерията е конституирала основата на

египетското законодателство. Парламентът не може да приеме върховенство на международни закони над националните. Това е причина за липса на баланс в египетското общество, където около 10 милиона от хората са християни. Това показва, че Арабската пролет не причини конституционни промени в дълбочина, а само временни последици, които могат да бъдат отменени по всяко време поради случайна слабост на властта.

Четвъртата глава „Сирия: Арабската пролет, чиито неуспех стана истина“ разкрива особеностите на протичането на Арабската пролет в Сирия и причините за нейния пълен неуспех. Страната е избрана като пример за слаб преход към демокрация в Близкия Изток.

Параграф 4.1. „Предреволюционна ситуация в Сирия“ е посветена на историческите и политически основи на модерна Сирия. След военния преврат в страната през 1963г, тя бе управлявана от Хафез Асад. Политическата система по време на неговото управление бе стабилна и строга, подкрепена от силна президентска администрация със значителна намеса на армията, разузнавателни служби, докато бе поддържана извънредната ситуация от 1963г. до 2011г. Сирия имаше двустранна властова система. Стандартната административна структура, оглавявана от парламента и правителствената администрация на президента, държавните институции работеха със зададена рамка от идеологическа платформа. Държавният глава е президента, който отговаря и за изпълнителната власт и е избран чрез национален референдум за мандат 7 години. Кандидатурата за президент се номинира от Народното събрание въз основа на препоръката на Регионалното ръководство. Президентът избира един или повече вицепрезиденти. Като държавен глава, президентът определя националната политика и следи изпълнителната власт координирано със съвета на министрите. Президентът назначава и освобождава цивилни и

военни служители, ръководители на дипломатически мисии, акредитира чуждестранни дипломати, упражнява право на вето. Президентът е върховен главнокомандващ на военните сили, с право да обявява война и пълна мобилизация. Държавният глава може също да обяви и отмени извънредна ситуация. Президентът участва в създаването на мирни договори, които се ратифицират от Народното събрание. Докато правомощията на президента са доста големи, основната база за неговото уместно функциониране се осигуряваше от военните. Сирийското Народно събрание играе по-малка роля в политическата система. Изборите се провеждат с възможност да бъдат избрани членове от различни групи, част от местата в парламента се заемат от работници и селяни, докато друга част се заемат от други социални категории с очакването, че не по-малко от половината от избраните трябва да са работници и селяни. Правомощията на парламента включва приемане на закони, провеждане на дискусии за националната политика, приемане на държавния бюджет, планове за социално и икономическо развитие, ратификация на най-важните международни договори и съюзи, даване на пълна амнистия. Правителството на Сирия по отношение на изпълнителната власт е изцяло под контрола на президента. Министър председателя се избира и освобождава от президента и е отговорен само пред него. Централната задача на правителството е да контролира работата на апарата на изпълнителната власт и нейните компоненти. Преди Арабската пролет политическите институции в Сирия са работели отделно, под постоянния строг изпълнителен контрол на президента, на партията Баас и на военните.

Параграф 4.2. “Арабската пролет в Сирия: преходът от революция към гражданска война“ е посветена на анализа на промените от събитията от Арабската пролет и превръщането и в гражданска война вътре в страната, вместо мирен преход към демократични институции. Разликата между избухналите революции в Тунис и Египет, и военните действия в Сирия се

основават от характера и времето на конфликта. Свирепата разправа със съпротивата, превърна кризата в продължителна кампания. Кризата има динамичен характер, с постоянно увеличаващ се брой участници, тя се превърна в глобален проблем. Значим и непрекъснато увеличаваща празнина между вътрешната динамика на кризата и външните усилия да се регулира конфликта, доведе до липса на възможности да се поеме водеща роля от международни играчи и като последствия тяхното нежелание да оказват влияние каквото и да е влияние на направлението на конфликта извън техните очаквания. Друга особеност на Арабската пролет в Сирия е строгата реакция на режима спрямо протестите, за разлика от Тунис и Египет, където правителствата предпочетоха да заемат изчакваща позиция в началото на демонстрациите. Когато започнаха протестите в Дамаск, Алепо, Дара, Хомс и Хама властта изпратиха специализирани части и полицията разделяше демонстрантите използвайки сълзотворен газ и оръжие срещу провеждащите, което доведе до множество жертви. Още едно следствие от избухването на Арабската пролет в Сирия е наличието на терористични групи ИДИЛ. Този факт позволи на Б. Асад да се обърне към международната общественост за помощ в борбата срещу тероризма. По този начин движението срещу режима се превърна в борба с терористи. Големият брой участници в конфликта, и вътрешни и външни доведоха до продължителна гражданска война, която доведе до големи поражения в обществото, политическата система и икономиката на страната. Това е причина за огромната маса емигранти към страните от ЕС и страните от Северна Америка.

Параграф 4.3. „Кюрдите в Сирия като влиятелен актьор в борбата срещу терористите от ИДИЛ“ разкрива ролята и участието на Кюрдското национално малцинство в борбата с тероризма и неговата стабилна про-държавна политка, независимо от уязвимото им положение под

управлението на Асад. Сирийските кюрди са втората по многочисленост етническа група в страната. Преди гражданската война през 2011-2017 кюрдите са наброявали 3 милиона души, били са повече от 10% от населението на страната. Повечето от сирийските кюрди живеят в две от 14-те сирийски провинции – Ел-хасака и Алепо, което прави една впечатляваща група, но не и мнозинство съответно 45% и 15% от населението. През 20 те години на миналия век, когато бе създадена новата сирийска държава, правата на кюрдите като коренно местно население не бяха отчетени и отразени в конституцията и други законодателни актове в страната. Военният режим, който дойде на власт в Сирия през 1963 година прие закон за създаване на допълнителни сили за сигурност в областите, където традиционно са населени от кюрди, по границата с Ирак и Турция. Така 130 000 кюрди които живеят в различни части на страната са автоматично лишени от сирийското гражданство и поставени в положение на емигранти или на хора, лишени от гражданство в тяхната историческа родина. Духът на кюрдите и силният копнеж за свободи позволяват малцинството да бъде обединено и да се стреми да получи своите граждански и човешки права. Осъзнавайки опасността от тероризма, кюрдите започнаха борба срещу ИДИЛ и понякога постигнаха големи успехи, понякога дори по-големи от редовната сирийска войска. През края на 2012 г. под трудните условия на военно-политическата обстановка, кюрдите успяха да формират ефективно местно самоуправление – съвет, комисии и самоотбраняващи се групи. С помощта на военно въздушните сили на САЩ те не само отбраняваха град Кобани, но и освободиха много съседни райони в провинцията. Отбраната продължи 133 дни и завърши с безапелационната победа на кюрдските сили, разрушавайки мита за непобедимостта на „Ислямска държава“. Независимо от това много кюрди напуснаха родината като емигранти, търсейки сигурност зад граница и техния принос в борбата с ИДИЛ в сирийската гражданска война бе трудно признат.

Параграф 4.4 „Не реализираната Арабска Пролет“ е посветена на проблемите на продължаващата гражданска война и положението на политическите институции. На 26.02.2012 се проведе национален референдум за приемането на нов основен закон. Според новата конституция, президентът пак се избира за 7 годишен мандат, но само за два последователни мандата. Новото е, че кандидатите за президент могат да бъдат подкрепени от 25% от парламентарните представители, в миналото е било възможно да бъдат издигани само от лидера на управляващата партия. Президентът запазва правомощията да посочва министър председателя, министрите и да ги освобождава, както и съдиите във Върховния съд . Член 112 от конституцията съдържа правомощията на президента, давайки му законова изпълнителна власт за период между сесиите на Народното събрание. Това е основанието да си приеме за неуспешен преходът към демокрация и президентската институция показва особено ясно това. Конституцията от 2013г. гарантира многопартийна система и плурализъм в мислите. Конституцията забрани активност на политически партии, основани на религиозни или етнически принцип. Основани бяха политически партии, но комисията, която бе отговорна за регистрирането им е оглавявана от министъра на вътрешните работи и член на Баас, 11 други организации взеха участие, включително 7 нови, създадени 3 месеца преди парламентарните избори през 2012. Бе запазена парламентарната квота. Резултатите от изборите Прогресивният национален фронт, чиито лидер бе Баат спечели убедителна победа и 168 места от общо 250. Този новоизбран парламент остана лоялен на президента. Правителството е под тотален президентски контрол и в действителност е избрано от президента. Затова Арабската пролет в Сирия е неуспешен модел и доказва, че преходът към демокрация може да е неуспешен и може да причини големи щети и на двете системи – политическа и икономическа, както и на обществото. Последиците от Арабската пролет в Сирия бяха забелязани не само в

Близкият Изток, но и в западните страни, чрез увеличаване на емигрантския поток.

Последствията, които са открити от изследването в дисертацията са следните:

- Арабската пролет е анализирана в региона на Близкия Изток, а именно в Тунис, Египет и Сирия като мрежа от условия, събития и демократизация – либерални промени. Те доведоха до трансформация на съществуващи режими с позитивни или негативни последствия. Арабската пролет е преходен процес в Близкия Изток, в който е приложен смесен преходен модел. Преходът е изследван от Хамилтън, Меркл, Норт, Макридис, чиито работи конституират методологическата основа на това изследване и те са практически ценни в термините на сравнителния анализ. Като допълнение към книгите на западните автори (Американски и Европейски), на изследователите от Близкия Изток (Арабски и Израелски), на изследователите от Централна и Източна Европа (Полша, Румъния, България, Русия, Украйна) са също използвани. Специална група от източници съдържат доклади от медии под формата на статии, он лайн форуми, профил групи, социални мрежи.
- За изследването на държавните политически институции в Република Тунис, в Арабска Република Египет и в Сирийска Арабска Република са избрани на базата на тяхната представителност. Те представляват група от държави от региона Близък Изток, които вече са подложени на преходен процес с различни следствия. Тунис представя група от държави, при които арабската пролет е предизвикала разивтие на демократични трансформации и политическите институции са станали по-отворени. Египет е модел с усложнения в демократичния процес, като представя групата от подобни държави, където има отлив от демократизацията. Вълните от либерализиране на процесите и демократичните промени не са

задълбочени. Сирийската Арабска Република е ясен представител на неуспешни промени, които не доведоха до отваряне и еластичност на политическите институции. Напротив, Арабската пролет в Сирия създаде хаос, икономически колапс, гражданска война, миграционна криза и възмущение от тероризма. В допълнение, Сирия е многостранна, етно-политическа и регионално обединена, в която етническото малцинство на кюрдите е в уязвима позиция.

- Въпреки контрастите на получените резултати от Арабската пролет на избраните страни, има няколко характеристики, които позволяват да се позиционират като сходни. На практика, това е формата на управление, всички държави са републики, всичките страни има мнозинство на мюсюлмански популация, като цяло колониално минало, геополитическа позиция, ресурсния им потенциал е сходен, доминиране на традициите над гражданските закони.

- Докато предмета на изследване са политическите институции на Тунис, Египет и Сирия и тяхната динамика като резултат от Арабската пролет, преди събитията има доминиране на държавния глава. Дори с промени в конституцията и с промени в някои основни закони на практика, не се трансформира институционалния компонент на политическата система в изследваните страни с изключение на Тунис, която стана президентско-парламентарна република. На практика президентът определя политиката на държавата, той има правото да обявява извънредно положение, да обявява война и да сключва мир, да инициира конституционни промени, да насрочи провеждане на референдум. Правителството престана да бъде сателит на държавния глава на Тунис и започна да докладва на парламента. Конституционните промени бяха направени два пъти в Египет, но властта на президента не бе намалена, даже разширена в сравнение с предреволюционния период. Сирия се характеризира с „наследяване на власт“ и революционните събития не засегнаха президента и неговата власт.

- Институцията на министър председателя и правителството също се различава като влияние и отговорност. В Тунис, Египет и Сирия правителствата се оглавяват от министър председател, но в Тунис се представя от политическата партия, която е спечелила парламентарните избори,. В Египет и Сирия министър председателя се избира от държавния глава, в допълнение, Египет представя паралелна политическа институция с правителство
- Парламентът е законодателната власт във всички изследвани страни. В Тунис, законодателните инициативи имат президента, министър председателя и поне 10 депутата. Парламентът може да поиска вот на недоверие на министър председателя, който е отговорен пред законодателите. Като резултат от Арабската пролет, парламентът на Египет също бе променен: стана еднокамерен, а консултативния съвет „Шура“ бе премахнат. Парламентът на Египет стана по-зависим от държавния глава. Сирийският парламент има про-президентско мнозинство и е в действителност сателит на президента. Увеличаването на броя на жените народни представители е също нома, която се появи след Арабската пролет.
- Избрани са държави със съчетаване на вътрешни и външни предпоставки, процеси и последствия от демократичните преходи. Вътрешните условия за Арабската пролет в Тунис, Египет и Сирия могат да бъдат генерализирани. На първо място е продължителното управление на държавния глава и бавно икономическо развитие, високи показатели на безработни сред висококвалифицирани млади хора, които се стремят към реализация, затворен характер на политическите институции, прекомерно военно влияние върху политическите решения
- Външни условия на процесите на Арабската пролет се характеризира с подкрепа на външни сили (световни центрове, благотворителни фондации, ИТ компании и социални мрежи, телевизионни канали и медии) идеи за

нужда от промени в политическите системи. Горепосочените външни сили разчитат първо на младите хора, на привържениците на женски-джендър теории, неправителствени организации, които имат легален достъп до фондове. Специално значение за развитието на Арабската пролет има скоростта и достъпността на интернет и различни устройства, особено сред потребителите. Следователно, арабската пролет не би била възможна без външна подкрепа. Сложността на вътрешните условия бяха твърде очевидни и от много десетилетия обременяваха обществата в Тунис, Египет и Сирия.

- Важно е да се отбележи, че такива епизоди като Арабска пролет имат трагичен характер. Например, демонстрации срещу режимите се появяват навсякъде, следствие на което режимите използват сила срещу протестиращите (кървава разправа с протестиращите на площад Тахир в Египет, стрелба по митинга в Тунис, малтретиране на деца от сирийската полиция. Следващ етап е масово увеличаване на участниците, използват се модерни средства за комуникация, групи, форуми, социални мрежи, как да се организира, по място и време. Централните и големи области от столиците, които са важни, биват блокирани от вътрешните сили за сигурност заради транспорта в столицата и заради дипломатическите институции. Първоначално протестите са били аполитични и мирни. Фаталната грешка на управляващите е, че не са преценили целите на протестите. Начинът по който са използвали сила срещу протестиращите са довели до смъртта на стотици. Интересно е да се отбележи, че има изявление и от силите на властта и от политическите опоненти в изследваните страни за участие на така наречената „трета сила“ и това са провокаторите.

Появява се идеологическо разцепление на обществото „война на всички срещу всички“. Площадът е бил пълен и от тези, които са били в позиция да чакат и да видят, които са се колебали или са били уплашени. Международни общности се присъединиха към събитията в столицата:

международни организации, влиятелни и известни личности в областите на културата и науката, президенти на водещи държави, политически лидери. Протестите се разпространяват в големите и средни градове на всяка от изследваните страни. Местни съвети декларирали липса на доверие в правителството и режимът не е в състояние да контролира създалата се ситуация. Политическите сили (често е различни идеологии) се присъединяват към протестиращите. Те също се опитват да протестират срещу управляващия режим. Някои политически лидери преди събитията са реагирани и са се свърнали от изгнание в изследваните страни. Жасминовата революция в Тунис, революцията „Фурми“ в Египет приключи с отхвърляне на управляващия режим или в Сирия с започване на дълготраен конфликт, който прераствна в гражданска война.

- Последствията от Арабската пролет в Тунис, Египет и Сирия са положителни и отрицателни. Направени са конституционни промени във всички от трите изследвани държави, в Египет са направени два пъти. Заслужава си да са успешни конституционната промени, но това зависи от откритостта на обществото и неговото желание да живее според новите модели (партийност, взимствана от западните примери). Арабската пролет донесе най-значимите демократични промени в Тунис, оказва се, че общността в Тунис е била основателно приемана за най-отворената в целия Близко-Източен регион.

В Египет пост-революционния преход се затрудни първо с навлизането в политическата арена на партията „Мюсюлмантското братство“, която е била забранена преди това за десетилетия. Получила е значителна вътрешна подкрепа от народа, който видя в партията истинската опозиция на режима на Мубарак и военните, партията бързо се разраствна и посрещна последиците на контра-революцията. В дисертацията е доказано, че партиите с ислямска ориентация в секуларно общество (Египет е такава) не пускат корени и не могат да станат авторитетни

политически играчи. Това се случва защото налагането на нормите на Шарията се противопоставят на традициите на гражданския закон и предизвиква протести в доста не-Мюсюлмански общности (християни, евреи).

Сирия е единствената изследвана държава, в която публичните протести са възникнали срещу групата опозиция на режима и където не се осъществи неговата промяна. Също така част от протестиращите се присъединиха към полувоенната опозиция, която все още управлява военната борба срещу Асад и негова Алавитска общност. Трябва да бъде отбелязано, в допълнение към сирийската опозиция, радикали и дори терористични групи се появяват дори сред антиправителствените сили. Конституционните промени, които бяха направени в сирийската конституция бяха повърхностни и не повлияха за придобиване на права от етническите и лингвистични малцинства.

- По време на разпространението на Арабската пролет, псевдохалифата ИДИЛ се появи в Близкия Изток. ИДИЛ установи контрол върху определени области в Ирак и Сирия, назначи млади хора от съседни страни и от Европа. По покана на Башар Асад, Руската федерация, се присъедини към отворена борба срещу ИДИЛ. Международната Коалиция на Военните Сили, създадена от САЩ, Франция, Германия други страни осигури подкрепа на полувоенните опозиционни сили и на кюрдите които също героически се бореха срещу терористите. Появата на ИДИЛ Може да се приеме като негативно последствие от Арабската пролет.
- Практически важен проблем е Кюрдският, който прие нови форми и задачи в резултат на събитията от Арабската пролет. Кюрдите са най-голямата нация в света, чиято плътна популация е разделена в 4 модерни държави – Сирия, Ирак, Турция и Иран. Те нямат своя суверенна държава. Сирийските кюрди не настояват за независимост,

но все още нямат сирийски граждански права, а част от кюрдското население няма сирийско гражданство. Кюрдите бяха активни бойци срещу терористите от ИДИЛ. Част от кюрдските територии бяха освободени чрез техните усилия. Сирийските кюрди настояват за получаване на равни права със сирийската арабска популация, като тези усилия се сблъскват с активна опозиция на управляващия режим и липса на международна подкрепа.

- Арабската пролет дава тласък за демократичен преход на държавите Тунис, Египет и Сирия и за техните политически институции. Преходът към демокрация е дълъг процес и резултатите през последните години не са надеждни индикатори за успеха или провала на тези процеси. Спорно е, дали Арабската пролет е многостранен феномен, характерен с позитивни и негативни последици, което може да бъдат предмет на следващи научни изследвания.

